

УДК 378.22:374.7(73)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Наталія Горук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів. Україна, 79005*

Розглянуто особливості підготовки магістрів освіти дорослих в університетах США. Досліджено, що головними рисами магістерських програм у галузі освіти і навчання дорослих є варіативність та гнучкість. З'ясовано, що назви навчальних програм, кількість кредитів та перелік навчальних дисциплін відрізняються залежно від університету або штату, а навчання може відбуватися у традиційному аудиторному, електронному або дистанційному та гібридному (змішаному) форматах. Виокремлено головні переваги та недоліки зазначених форм навчання, які водночас поєднані спільними вимогами, що передбачають визначення чітких навчальних цілей, сучасне змістове наповнення, активне залучення студентів у навчальний процес, створення ефективного навчального середовища, уміле керівництво роботою студентів та наставництво з боку викладачів, забезпечення різноманітності методів і форм навчальної діяльності студентів. Гібридне навчання, яке поєднує традиційний “аудиторний” формат і навчання он-лайн, визначено найсучаснішою та найефективнішою формою підготовки магістрів освіти дорослих, що найповніше відповідає потребам майбутніх фахівців, які потребують додаткової кваліфікації або здобуття знань без відриву від основного місця праці та сімейних обов'язків.

Ключові слова: освіта дорослих, підготовка магістрів, форми навчання, США.

Навчання упродовж усього життя є одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної світової освіти, яка ґрунтується на неперервному особистісному і професійному розвитку дорослого населення в умовах динамічних соціально-економічних суспільних змін. Потреба в оновленні знань упродовж усього життя зумовлює необхідність підготовки фахівців навчання дорослих в Україні та потребу вивчення особливостей підготовки педагогічних кадрів для навчання й освіти дорослих у країнах зі значним досвідом підготовки цих спеціалістів.

Широке розмаїття змісту і форм підготовки педагогічних кадрів для освіти дорослих характерне для країн Америки, зокрема США. Постійний приплив іммігрантів з обмеженими знаннями англійської мови і бажанням знайти стаłe місце роботи, необхідність забезпечення конкурентоспроможності населення на ринку праці, світові процеси глобалізації, бажання розширити або поновити свої знання, зростання прибутків та збільшення кількості вільного часу громадян є головними причинами необхідності

організації додаткової освіти для дорослого населення, а, відповідно, і фахівців, які б відповідали навчальним потребам дорослих учнів.

Проблеми підготовки фахівців освіти дорослих досліджували С. Вершловський, С. Сисоева, В. Давидова, Л. Лук'янова, О. Огієнко, Л. Сігасва, О. Мітіна, Т. Десятов та інші. Зокрема, підготовка кадрів для навчання дорослого населення у США стала предметом вивчення І. Литовченко, О. Чугай, Н. Терьохіної, Н. Бідюк, проте підготовка магістрів освіти дорослих в університетах США на сучасному етапі не отримали достатнього вивчення. З огляду на це **метою нашого дослідження** є виявлення особливостей та сучасних тенденцій підготовки магістрів освіти дорослих у США, що передбачає розв'язання таких завдань: вивчення вимог до підготовки спеціаліста в галузі освіти і навчання дорослих у США та визначення сучасних тенденцій у програмах підготовки магістрів освіти дорослих в американських університетах.

Освіту фахівців для навчання дорослого населення у США забезпечують головню університети і громадські коледжі як основні провайдери вищої і додаткової післядипломної освіти, а також різноманітні громадські, державні та приватні освітні організації, що забезпечують навчання й обмін досвідом викладачів для освіти дорослих. Вимоги до підготовки спеціаліста в галузі навчання дорослих відрізняються залежно від місця праці: для закладів неформальної і громадської освіти достатньо сертифіката про закінчення середньої школи, громадського коледжу або тренерських курсів, де навчають основ викладання, а для роботи у навчальних закладах потрібні ступені бакалавра, магістра або доктора.

Окрім того, у багатьох штатах на додаток до диплому для викладання потрібно отримати сертифікат з освіти дорослих (Adult Education Certificate) або ліцензію, які дають лише тимчасове право на викладання з можливістю продовження за відповідних умов (наприклад, мінімум три роки викладацького стажу, навчання на здобуття вченого ступеня; складання кваліфікаційних іспитів; підготовка методичних рекомендацій тощо). Деякі штати мають багаторівневу систему підготовки для викладачів освіти дорослих, яка відбувається на базі ресурсних центрів (Колорадо, Огайо, Вірджинія), курсів для перепідготовки кадрів (Масачусетс) або курсів для викладачів-початківців (Індіана, Меріленд, Тенесі). Як стверджує Н. Бідюк, професійну підготовку фахівців-андрагогів у США поділяють на допрофесійну (базову освіту) та професійну (додаткову освіту). Зокрема, освітні програми передбачають три рівні професійної підготовки: отримання ступенів бакалавра, магістра та доктора [1, с. 110].

Дослідження американських університетів на предмет підготовки фахівців-андрагогів, проведене О. Чугай, показало, що близько 60% досліджених авторкою навчальних закладів пропонують вступникам магістерські

програми з освіти дорослих, навчання триває 2–3 роки й охоплює від 30 до 45 кредитів, залежно від університету та штату. Навчальні магістерські та докторські програми відрізняються гнучкістю внутрішніх модулів та міждисциплінарністю, що передбачає свободу вибору предметів із запропонованого переліку дисциплін, а також виконання проектів [4, с. 66–67].

Назви програм також відрізняються відповідно до університету. Найпопулярнішими є магістерські програми з “Освіти дорослих” (Adult Education), проте трапляються і змішані програми, як наприклад, “Освіта дорослих та продовжена освіта” (Adult and Continuing Education), “Освіта дорослих та вища освіта” (Adult and Higher Education), “Освіта дорослих і лідерство” (Adult Education and Leadership), “Освіта і підготовка дорослих” (Adult Education and Training), “Освіта трудових ресурсів, дорослих і продовжена освіта” (Workforce, Adult and Continuing Education) та інші. Навчання з метою отримання ступеня магістра передбачає такі напрями: вступ до освіти дорослих, особливості навчання та розвитку дорослих, організація (планування, реалізація та оцінювання) процесу навчання, вступ до вивчення впливу технологій на освіту дорослих, історичні, філософські та соціальні засади освіти дорослих, огляд наукових досліджень у галузі освіти дорослих.

Вивчення магістерських програм, які пропонують американські університети, показало, що сьогодні студентам пропонують навчання, яке відбувається в традиційному форматі, в електронному, або гібридному (змішаному), що передбачає як присутність студентів в аудиторіях, так і дистанційний “он-лайн” формат. Пропонуємо детальний розгляд переваг та недоліків усіх зазначених форм навчання.

На нашу думку, переваги саме традиційного формату навчання полягають у “дозованості” та синхронності знань і можливості забезпечення постійного зворотного зв’язку. Викладач негайно реагує на запитання студентів, контролює ступінь залучення в навчальну діяльність на занятті, використовує прийоми підвищення уваги та забезпечує сприймання і розуміння нового матеріалу. По-друге, традиційне аудиторне навчання дає змогу створити атмосферу співробітництва і проводити групову діяльність. Дискусії та обговорення допомагають розвивати навички лідерства, роботи в команді, сприяють вирішенню проблемних завдань, формують уміння висловлюватися та аргументувати свою думку, а також покращують стосунки у групі.

Традиційне навчання також сприяє підвищенню навчальної мотивації студентів. Безпосередній контакт із викладачем і сталий розклад допомагають студентам краще структурувати свою навчальну діяльність, підвищують розуміння та усвідомлення студентів своєї майбутньої професії. Проведення традиційних семінарських занять неможливо відтворити навіть за допомогою сучасних інформаційних технологій. Також цей формат є найбільш популярним та комфортним для більшості викладачів, які вже

роками працюють у своїй галузі, що дає змогу забезпечити високий рівень викладання і навчання.

Незважаючи на значну кількість переваг, традиційне аудиторне навчання має низку недоліків. До таких належать: 1) темп навчання, який часто не відповідає можливостям, індивідуальним потребам та навчальним стилям усіх учасників навчального процесу; 2) бар'єри у спілкуванні, які заважають сором'язливим студентам вільно висловлюватися і бути повністю залученими у навчальний процес; 3) переважання лекційної інформації, яка зменшує самостійність та навчальну активність студента; 4) наявність сталого розкладу, який часто обмежує можливість присутності студентів-магістрів, які працюють; 5) відсутність або обмеженість можливості для студентів з особливими потребами (наприклад, слабочуючих або незрячих) бути повноцінно залученими до навчального процесу; 6) проблеми з організацією навчальної діяльності та забезпечення активних форм взаємодії на заняттях з великою кількістю студентів, особливо на лекціях; 7) проблеми з технічною підтримкою проведення занять (відсутність або несправність в аудиторіях мультимедійного забезпечення, комп'ютерів тощо).

Дистанційне навчання в електронному "он-лайн" форматі набуває все більшої популярності в магістерських програмах з освіти дорослих в університетах США. Наприклад, в Університеті Ратгерс штату Нью Джерсі, одному із найбільших університетів США, сьогодні магістерська програма з освіти дорослих пропонує навчання лише у 100% он-лайн форматі, тоді як ще десять років тому це було 100% традиційне аудиторне навчання. Однією з найбільших переваг дистанційної форми навчання дослідники виокремлюють доступність, гнучкість і зручність. Працевлаштовані студенти-магістри мають змогу планувати темп і розклад свого навчання, обирати кількість навчальних дисциплін, заощаджувати кошти на транспорт та час на доїзди до навчального закладу. Важливою перевагою також є можливість багаторазового повторення навчального матеріалу та засвоєння необхідних концепцій у властивому для студента темпі. Кожен учасник дистанційної форми має змогу переглядати записані на електронних носіях лекції, повторювати пройдений матеріал, багаторазово перечитувати коментарі своїх одногрупників та викладачів. Навчальна діяльність у зручному для студента темпі сприяє підвищенню навчальної мотивації студентів. Використання он-лайн тестувань та опитувань дають змогу одразу перевірити свої знання та отримати результати з поясненнями та коментарями викладача, що забезпечує мотивацію навчання, а також сприяє розумінню індивідуальних потреб студента, його навчального стилю, та дозволяє контролювати його навчальний поступ.

Значною перевагою дистанційної форми навчання є зменшення навантаження на університети, звільнення додаткового простору та університетських приміщень для комфортнішого навчання та викладання тих

дисциплін, де потрібна безпосередня комунікація із викладачем. Можливість навчатися та працювати вдома має велике значення для тієї категорії населення, яка сьогодні є недостатньо репрезентованою у вищих навчальних закладах, а саме для студентів і викладачів з особливими потребами та фізичними обмеженнями. Відеозаписи лекцій та он-лайн трансляції з субтитрами, електронна комунікація та інші навчальні інформаційні технології доступні для тих, хто в силу певних фізичних, соціальних чи матеріальних обмежень не мав доступу до вищої освіти. Вагомим плюсом дистанційної форми навчання є ціна за навчальний кредит, яка у 2–3 рази менша від вартості навчання у традиційному аудиторному форматі.

Зазначивши переваги дистанційного навчання магістрів освіти дорослих в університетах США, наголосимо на певних недоліках цієї форми навчання. Зокрема, найдієвішою ця форма є для студентів із сформованими вміннями самодирективної освіти, самоорганізації, здатних до автономного опанування знаннями, і водночас малоефективною для студентів, які не мають навичок самоуправління (яким бракує цих умінь). По-друге, дистанційне навчання не може замінити унікальну атмосферу академічної спільноти, яка формується у процесі спілкування з однокурсниками та викладачами під час дискусій та обговорень на традиційних заняттях. По-третє, дистанційне навчання потребує відповідних знань викладачів у галузі інформаційних технологій та умінь застосування інформаційних засобів навчання. Зазвичай педагоги потребують додаткових навчальних курсів або тренінгів з використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі для розроблення он-лайн дисциплін. Як свідчать дослідження, опрацювання дистанційного курсу забирає більше часу, ніж традиційного. Викладачі проводять багато часу в мережі, спілкуючись із своїми студентами, відповідаючи на їхні запитання, намагаючись заповнити брак безпосереднього спілкування та забезпечити високу якість навчання.

Студенти з низькими знаннями комп'ютерних технологій або відсутністю постійного доступу до мережі Інтернет матимуть значні труднощі у засвоєнні предметів дистанційно. Окрім того, виникнення технічних проблем, несправностей обладнання або перебоїв з електропостачанням можуть стати на заваді навчанню студента, або перервати комунікацію, яка відбувається в он-лайн режимі. Водночас викладання ефективного дистанційного курсу зумовлює відповідне програмне забезпечення, що потребує сучасних комп'ютерів, додаткових коштів на закупівлю сучасного технічного обладнання та покладає нові завдання на адміністрацію вищого навчального закладу. Підтримка життєздатності та сталості дистанційних навчальних курсів потребують постійного фінансування, оновлення програмного забезпечення та змістового наповнення, розвитку інформаційно-комунікативної компетентності начального персоналу.

Окреслені переваги та недоліки традиційного та дистанційного навчання магістрів освіти дорослих у США засвідчують, що саме гібридне (hybrid) або змішане (blended) навчання, яке поєднує в собі традиційний «аудиторний» формат і навчання он-лайн, є найсучаснішою та найефективнішою формою підготовки. На відміну від дистанційної форми, гібридне навчання передбачає навчальну діяльність у сталій групі-когорті, яка зустрічається декілька разів на місяць, та проходження навчальної практики або інтернатури. Когортами називають групи студентів, які навчаються разом, задіяні у тій самій навчальній програмі та упродовж усього навчання ці групи залишаються порівняно незмінними. Разом з викладачами університету члени когорти створюють свою віртуальну навчальну спільноту.

Багато університетів та коледжів, які забезпечують освіту магістрів освіти дорослих, переходять на гібридну форму навчання (наприклад, Державний університет Орегону, Ратгерс, державний університет Нью Джерсі, Мічиганський державний університет, Канзаський державний університет, Університет Міссурі, Державний університет Колорадо, Middle Tennessee State University, Carroll University (Wisconsin), Portland State University (Oregon) та ін.). Вона поєднує певну кількість занять в аудиторіях із дистанційними формами, які охоплюють віртуальні відео-заняття, он-лайн тестування або дискусії, виконання групових проєктів та постійний зворотній зв'язок викладачів із студентами, які працюють у когортах.

Дослідження ефективності гібридного навчання, проведені 2010 р. Американським департаментом освіти з планування, оцінювання та розвитку освітньої політики підтвердило, що студенти, які навчаються гібридно, мають вищі навчальні показники та їхні результати є кращими, часто завдяки отриманій можливості повторювати пройдений матеріал і працювати в обраному темпі. Позитивним результатом змішаної форми навчання є розвиток різноманітних комунікативних умінь, які формуються упродовж безпосереднього спілкування студентів у групах-когортах, в електронному листуванні, під час відео-конференцій тощо [7]. Зазвичай, університет надає змогу студентам розпочати навчання у зручний для них час відповідно до заповнення групи, один курс триває 8 тижнів, група зустрічається один раз на тиждень, а решту часу працює в режимі он-лайн.

Зазначимо, що гібридне навчання, яке поєднало усі переваги традиційного та дистанційного навчання, не оминуло і типових для цих форм недоліків. Воно потребує додаткової кваліфікаційної підготовки викладачів до роботи із сучасними інформаційними технологіями та більше часу на розроблення нових навчальних дисциплін. Виникає потреба у відповідному технологічному забезпеченні та здатності викладача одночасно забезпечувати ефективне навчальне середовище у двох форматах – традиційному та дистанційному. Однак саме гібридне навчання найповніше відповідає

потребам майбутніх фахівців у галузі освіти дорослих, які зазвичай є працюючими професіоналами та потребують додаткової кваліфікації, поглиблених або оновлених знань і в такий спосіб отримують змогу кар'єрного зростання без відриву від основного місця праці або втрати посади.

Підготовка магістрів у галузі освіти дорослих у США характеризується передусім гнучкістю, варіативністю та розмаїттям форм, напрямів і змісту навчання. Готуючи фахівців до роботи з дорослими, університети як основні провайдери вищої освіти забезпечують своїх студентів компетентностями, необхідними для навчання дорослих, розробляють і планують навчальні програми або курси для дорослого населення, адміністрування, організації та моніторингу їхньої діяльності тощо. Запропоновані студентам-магістрам форми навчання (аудиторна, дистанційна та гібридна) мають свої переваги та недоліки, однак поєднані спільними вимогами, які передбачають визначення чітких навчальних цілей та відповідне змістове наповнення, активне залучення студентів у навчальний процес, створення ефективного навчального середовища, уміле керівництво роботою студентів та наставництво з боку викладачів, забезпечення різноманітності навчальних методів і форм навчальної діяльності студентів тощо.

Сучасною особливістю підготовки магістрів освіти дорослих є гібридна форма навчання, яка поєднала традиційний аудиторний формат із дистанційним. Гібридне навчання, яке виникло унаслідок пошуків нових шляхів ефективного та доступного формату освіти для працюючих студентів, стало водночас забезпеченням конкурентоспроможності університетів на ринку освітніх послуг і сприяло залученню більшої кількості студентів. Ефективність гібридного формату навчання свідчить про необхідність його впровадження в Україні, що потребуватиме якісно нового програмного забезпечення університетів, і, щонайважливіше, перегляду ролі викладача, його знань, функцій та обов'язків.

1. Бідюк Н. М. Специфіка підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими у США / Наталя Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 107–115.
2. Дубовик О. Особливості системи професійної підготовки у США / О. Дубовик // Молодий вчений. – 2014. – № 10 (13). – С. 81–85.
3. Тикушина И. А. Сравнительный анализ подготовки преподавателей дополнительного образования взрослых в Великобритании и США / И. А. Тикушина // Известия Росс. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. – 2011. – № 5. – С. 304–310.
4. Чугай О. Ю. Історія становлення та розвитку професійної підготовки педагогів для дорослих США / Оксана Чугай // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – №1 (11) січень/березень. – С. 64–69.

5. Шестопалюк О. В. Перспективи змішаного навчання в у професійні підготовці дорослих / О. В. Шестопалюк // Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. – 2014. – Випуск 1 (8). – С. 68–75.
6. Blended Learning Model Definitions [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-mod...>
7. U.S. Department of Education, Office of Planning, Evaluation, and Policy Development. Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies. – Washington, D. C., 2010 [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <https://www2.ed.gov/rschstat/eval/tech/evidence-based-practices/finalreport.pdf>

Стаття: надійшла до редколегії 25.11.2016

доопрацьована 22.03.2017

прийнята до друку 27.04.2017

CHARACTERISTIC FEATURES OF MASTER'S TRAINING IN ADULT EDUCATION STUDY PROGRAMS AT US UNIVERSITIES

Nataliya Horuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovsky Str., 7, Lviv, Ukraine, UA – 79005*

This article deals with the issue of Master's students training in the field of Adult Education in the USA. The author defines variability and flexibility as the characteristic features of the US Master's in Adult Education programs because the names of programs and number of credits for a study course vary depending on the university or the state. She argues that Adult Education study programs at US universities can be provided in the traditional face-to-face lecture format, online formats, or hybrid (blended) format. Each of them has its advantages and disadvantages, which are stated and grounded by the author of the article. She claims that despite the differences three defined formats are united by common requirements, which include clear learning objectives, updated content, active involvement of students in the learning process, effective learning environment, skilled advising and mentoring of the students, a variety of methods and forms of educational activity of students and their evaluation that are aligned with the course objectives. Hybrid or blended learning, which combines traditional "classroom" format and learning on-line, is the most advanced and most effective form of training. It combines traditional lectures in the classrooms with online courses, which include virtual video lessons, online testing and discussions, group projects implementation and ongoing teacher's feedback. Ideally, hybrid courses unite the best features of face-to-face teaching with the on-line one that is both flexible and accessible. Students in hybrid study courses gain skills in effective communicating in multiple modes and levels. A hybrid format of Master's in Adult Education training program fully meets the needs of future professionals in the field of adult education, who require additional skills or knowledge without leaving their work placement or family responsibilities.

Key words: adult education, master's students, learning format, program, USA.